

Asia: VN/20569/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Auta Lasta ry:n Veturointi-toiminnan lausunto hallituksen luonnosesityksestä eduskunnalle laiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta

Auta Lasta ry on vuonna 1969 perustettu lastensuojeluyhdistys, jonka kotipaikka on Oulussa. Yhdistys toteuttaa lastensuojelun sijais-, avo- ja jälkihuollon palveluja, varhaiskasvatuksen päiväkotipalvelua sekä monipuolista lastensuojelun kehittämis- ja vaikuttamistoimintaa. Yhdistys toteuttaa yleishyödyllisenä toimintana mm. lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistäviä kehittämishankkeita yhteistyössä julkisten palveluiden sekä toisten järjestötoimijoiden kanssa.

Auta Lasta ry:n Veturointi-toiminta on lastensuojelun kokemustoimintaa, jossa nuoret aikuiset lastensuojelun kokemusasiantuntijat työskentelevät lastensuojelun piirissä olevien ja olleiden nuorten ja heidän lähiverkostojensa tukena sekä kehittävät lastensuojelua ja edistävät nuorten osallisuutta. Toimintaa toteutetaan Oulun ja Turun seudulla sekä kehittämis- ja vaikuttamistyön osalta valtakunnallisesti.

Hallitusohjelman kirjaukset ja suunnitelma jälkihuollon ikärajan laskemisesta on herättänyt paljon keskustelua ja suurta huolta Veturointi-toiminnassa työskentelevien kokemusasiantuntijoiden ja heidän tukemiensa nuorten keskuudessa. Huolet ovat tulleet esille nuorten keskusteluista myös Nuorten Turvasatama Discord palvelimella, jota ylläpidämme yhdessä Pesäpuu ry:n ja Osallisuuden Aika ry:n kanssa. Tämä lausunto on työstetty yhdessä toiminnassamme työskentelevien kokemusasiantuntijoiden kanssa, ja pohjautuu heidän ja heidän tukemiensa nuorten näkemyksiin.

Lastensuojelun jälkihuollon ikäraja nostettiin 21 vuodesta 25 vuoteen 1.1.2020 voimaan tulleella lastensuojelulain muutoksella (542/2019). Auta Lasta ry:n Veturointi-toiminta oli yhdessä muiden lastensuojelun kokemustoimintaa toteuttavien järjestötoimijoiden kanssa vaikuttamassa siihen, että kyseinen kokemustiedon ja tutkitun tiedon perusteella tarpeellinen muutos saatiin toteutettua. Lakimuutos on ollut voimassa vasta niin lyhyen aikaa, että meillä ei ole tutkittua tietoa sen vaikutuksista. Näin ollen on hyvin lyhytnäköistä ja vaillinaiisiin tietoihin pohjautuvaa laskea jälkihuollon ikärajaa 23 vuoteen.

Kokemuksesta tiedämme, että jälkihuollon tarjoaman tuen vastaanottaminen voi olla joillekin nuorille vaikeaa juuri silloin, kun nuori täyttää 18 vuotta. Usein nuoret haluavat ottaa etäisyyttä lastensuojelupalveluihin ja kokevat vahvasti haluavansa pärjätä omillaan. Jonkin ajan kuluttua nuori voikin huomata, että avusta ja tuesta olisikin hyötyä. Nuorille täytyy tarjota aktiivisesti mahdollisuutta saada tukea silloin, kun he ovat valmiita sitä vastaanottamaan. Nykytutkimuksen valossa tiedetään, että “vasta 24 - 25-vuotias on kykenevä hillitsemaan impulssejaan, toimimaan järkevästi ja minimoimaan riskit” (Hermanson & Sajaniemi 2018). Lasten ja nuorten aivot ovat myös alttiimpia vaurioitumaan stressistä kuin aikuisten aivot, mikä on yhteydessä nuorten mielenterveyshäiriöiden lisääntymiseen. Nuorten aivojen plastisuus kuitenkin mahdollistaa stressin negatiivisten vaikutusten korjaantumisen, ja onkin tärkeää tarjota nuorille ja nuorille aikuisille paljon ohjausta, välittämistä ja ymmärrystä, jotta kehitys voi kulkea kohti parempaa tulevaisuutta. (Hermanson & Sajaniemi 2018) Näin ollen on perusteltua tarjota sijaishuollossa asuneille nuorille, joilla on usein traumaattisia ja voimakasta stressiä aiheuttavia kokemuksia elämässään, tukea riittävän pitkään aikaa. Monien nuorten kohdalla jälkihuollon ikärajan laskeminen 23 vuoteen tarkoittaisi sitä, että he havahtuisivat tuen tarpeeseensa liian myöhään tai tukea ei olisi mahdollista saada tarpeeksi pitkään, jotta sillä olisi positiivisia vaikutuksia tulevaisuuteen. Vaikka jälkihuollossa on paljon kehittämisen varaa, useat nuoret silti kokevat saavansa tukea jälkihuollon kautta. Ihanteellisessa tilanteessa aikuistuvalla nuorella on perhe tukenaan. Näin ei kuitenkaan ole kaikilla. Jälkihuolto mahdollistaa sen, ettei nuori jää aikuistuessaan kokonaan yksin ja että nuorella on ainakin yksi turvallinen aikuinen elämässään. Tiedämme, että sijaishuollosta itsenäistyvillä nuorilla on korkeampi syrjäytymisriski ja koemme, että jälkihuollon tuella nuorten mahdollisuuksia voidaan tasata muun muassa tarjoamalla tukea harrastamiseen, asumiseen, opiskeluun, arkeen, mielenterveyteen, vanhemmuuteen ja työllistymispolkujen löytämiseen, mikä lisää nuorten osallisuutta yhteiskuntaan. Jokainen nuori kokemuksista ja taustasta riippumatta tarvitsee tukea aikuistumiseen ja itsenäistymiseen, ja on yhteiskunnan velvollisuus tarjota sijaishuollosta aikuistuville nuorille samat mahdollisuudet kuin muille nuorille. Lapsi tai nuori sijoitetaan, jotta voidaan turvata hänen kasvunsa ja kehityksensä, tällöin yhteiskunnalla on korostunut vastuu myös huolehtia siitä, että nuori saa tarvitsemansa tuen aikuistumiseen.

Lastensuojelun jälkihuollon palveluita järjestetään yksilölliseen palvelutarpeiden arviointiin perustuen. Hallituksen luonnosesityksessä esitetään, että yli 23-vuotiaiden nuorten osalta heidän palvelutarpeisiinsa vastataan jatkossa aikuissosiaalityössä. Emme näe, että jälkihuollon ikärajan laskemisella saavutetaan sille asetettuja säästötavoitteita, vaan kustannukset siirtyvät aikuissosiaalityöhön ainakin, mikäli nuorille on tarkoitus järjestää heidän tarvitsemiaan palveluita ja taloudellista tukea. Näemme suurena uhkana sen, että jo nyt kuormittuneet aikuisten sosiaalipalvelut eivät pysty vastaamaan jälkihuollon tukea vaille jäävien nuorten tarpeisiin, vaan nuoret jäävät ilman tarvitsemaansa tukea. Tämä aiheuttaa välitöntä inhimillistä kärsimystä jo

ennestään haavoittuvassa asemassa oleville nuorille ja pitkällä aikavälillä mm. sosiaali-, terveys- ja työllisyyspalveluiden ja tukien kustannusten nousua. Esimerkiksi jälkihuollossa olevat jo vanhemmiksi tulleet nuoret kokevat saavansa jälkihuollon kautta tukea myös vanhemmuuteen ja perheen arkeen. Vastaavaa tukea ei tällä hetkellä ole mahdollista saada aikuisten sosiaalipalveluiden, esimerkiksi jo ennestään hyvin kuormittuneen perhesosiaalityön, kautta. Kaikki taitekohdat, jossa aiempi palvelu katkeaa ja siirrytään uuteen, sisältävät nuoren ja hänen mahdollisen perheensä kannalta väliinpuotoamisen, palveluiden ulkopuolelle jäämisen ja syrjäytymisen riskejä. Asiakkuuden siirtäminen aikuissosiaalityöhön katkaisisi jälleen yhden tärkeän ihmissuhteen jälkihuollon tukea saavan nuoren elämästä kriittisessä aikuistumisen elämänvaiheessa. Tässä kriittisessä elämänvaiheessa kahdella vuodella on valtavan suuri merkitys, jolloin on perustelua jatkaa jälkihuollon tukea 25 vuoteen saakka. Sijaishuollon kokeneilla nuorilla on usein paljon kokemuksia katkonaisista tukisuhteista ja siirtymistä elämässään, ja luottamuksen rakentaminen uuteen palveluun ja työntekijään on vaikeaa.

Hallituksen luonnosesityksessä kerrotaan, että "Tiedossa on, ettei jälkihuollossa aina ole riittävästi yhteen sovitettuja tukitoimia ja -palveluja tai vierellä kulkijoita tiivistä tukea tarvitseville nuorille". Mielestämme oikeuden epääminen edes mahdollisuuteen saada tukea jälkihuollon kautta ei ole ratkaisu tähän ongelmaan. Sen sijaan palveluita tulisi kehittää, kuten hallituksen esityksessäkin mainitaan, Sosiaali- ja terveysministeriön asettaman työryhmän ehdotuksen (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:43) mukaisesti kokonaisvaltaiseksi nuorten aikuistumisen tueksi. Niin kauan, kun meillä ei ole tämän edotuksen mukaista lainsäädäntöä ja sen mukaisia palveluita tarjolla nuorille, tulisi säilyttää ainakin oikeudet nykyisen tasoihin palveluihin. Kannatamme lämpimästi kokonaisvaltaisen aikuistumisen tuen kehittämistä ja olemme mielellämme tuomassa kokemukseen perustuvaa tietoa ja asiantuntemusta palveluiden ja tuen kehittämiseen. Emme kuitenkaan voi hyväksyä tuen ja palveluiden leikkaamista jälkihuoltoon oikeutetuilta nuorilta sillä perusteella, että palvelujärjestelmä ei tällä hetkellä pysty vastaamaan kaikilta osin heidän tarpeisiinsa. Edellä mainitun työryhmän raportin mukaan "Kaikki aikuistumisen tuen vaikuttavat toimenpiteet pitkäaikaisasiakkuuden vähentämiseksi tulevat olemaan julkistaloudellisesti kannattavia" (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:43). Näin ollen voidaan todeta, ettei myöskään nykyisen tasoisen ja laajuisen tuen leikkaaminen tuo sillä kaavailtuja säästöjä, vaan lisäkustannuksia pitkälle tulevaisuuteen mm. raportissakin mainittuina menetettyinä tuloveroina ja maksettuina työmarkkina-, asumis- ja toimeentulotukina.

Esitetty aikataulu lakimuutoksen toimeenpanoon on nuorten ja heidän kanssaan työtä tekevien jälkihuollon ammattilaisten kannalta täysin epärealistinen ja epäinhimillinen. Puolen vuoden siirtymäaika ei mahdollista jälkihuolto-oikeuden piirissä jo olevien yli 23-vuotiaiden asiakassuunnitelmien päivittämistä ja suunnitelmallista siirtymää tarpeenmukaisten muiden palveluiden ja etuuksien piiriin varsinkin, kun tarpeenmukaisia muita palveluita ja etuisuuksia ei ole tarjolla.

Hallituksen luonnosesityksessä arvioidaan, että "Kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien ja paljon erilaista tukea tarvitsevien yli 23-vuotiaiden nuorten tilannetta jälkihuollon ikärajan lasku todennäköisesti heikentää, ellei muu palvelujärjestelmä kykene tältä osin tehostamaan toimintaansa ja vahvistamaan poikkihallinnollista yhteistyötä." Mielestämme ei ole perusteltua heikentää

tietoisesti kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien nuorten tilannetta, kun tilalle ei ole välittömästi tarjolla riittäviä muita tukimuotoja. Riittävä ratkaisu tähän ei ole mainittu pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaan kirjattu laaja-alainen toimenpideohjelma nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Yli 23-vuotiaat nuoret aikuiset eivät voi odottaa kyseisen ohjelman toimeenpanoa, vaan tarvitsevat palveluita ja tukea juuri nyt! Kenenkään aikuistuvan nuoren ei tarvitse pärjätä ilman apua ja tukea. Jokaisella nuorella kuuluisi olla mahdollisuus saada apua ja tukea silloin, kun sitä tarvitsee. Jälkihuollon kautta tämä mahdollistetaan myös heille, joilla ei välttämättä ole luontaisia verkostoja tukena.

Lähteet:

Hermanson, Elina ja Sajaniemi, Nina (2018) Nuoruuden kehitys - mitä tapahtuu pinnan alla? Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim, 2018;134(8):843-9

Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmä (2019) Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:43

Saloheimo Mervi
Auta Lasta ry / Veturointi-toiminta